

Amcan 4

Gwarchod, cyfoethogi a rhoi gwerth ar ein hamgylchedd

Fel un o'n hasedau mwyaf mae angen gweithredu ar y cyd i amddiffyn, gwella a gwerthfawrogi ein hamgylchedd ar gyfer nawr ac i genedlaethau'r dyfodol, gan sicrhau fod Bro Morgannwg yn gyffredinol gyfrifol.

“

Wrth i ni ddeall yn well ein cysylltiadau â bioamrywiaeth, ecosystemau a'r gwasanaethau maent yn ddarparu, daw yn fater o gyfiawnder cymdeithasol i sicrhau bod ein patrymau byw yn gynaliadwy ac yn sensitif i gyfyngiadau'r byd o'n cwmpas a'n bod yn gweithredu ein cyfrifoldeb i genedlaethau'r dyfodol

Cenhedloedd Unedig

”

Tynnodd ein Hasesiad Llesiant sylw at y ffaith mai un o asedau mwyaf y Fro a rhan greiddiol o diwylliant y Fro yw'r amgylchedd naturiol. Mae'r amgylchedd yn tanlinellu pob agwedd ar fywyd ac mae'n hanfodol ein bod yn amddiffyn gwella a gwerthfawrogi ein hamgylchedd er mwyn sicrhau llesiant cenedlaethau'r dyfodol. Tanlinellodd yr ymgysylltu a gyflawnwyd mewn ystod o ddigwyddiadau a ddefnyddiwyd i lywio ein hasesiad fod yr amgylchedd naturiol yn hynod bwysig i breswylwyr sy'n rhoi gwerth ar agosrwydd a mynediad at gefn gwlad/glan y môr a mannau gwyrddion. Roedd yr amgylchedd yn cael ei weld gan ein preswylwyr fel un o'r ffactorau pwysicaf i sicrhau llesiant.

Tanlinellwyd pwysigrwydd yr amgylchedd o fewn yr asesiad llesiant nid yn unig fel ased i breswylwyr ac ymwelwyr i'w fwynhau ond fel darparwr pwysig ar wasanaethau. Gall y glannau a'r moroedd gynnig swyddi, bwyd a chyfleoedd hamdden, creu ynni ac i fwynhau bywyd gwyllt, y tirwedd a threftadaeth ddiwylliannol. Mae anifeiliaid, planhigion ac organebau eraill a chynefinoedd yn chwarae sawl rhan weithredol mewn ecosystemau. Gall coetir a choed helpu i reoleiddio'n hinsawdd, cynnig incwm a swyddi, storio carbon, cyfrannu at leihau llifogydd a diffyg llif mewn afonydd, diogelu priddoedd, gwell ansawdd yr awyr, lleihau sŵn a rheoleiddio plâu a heintiau. Gall gweithgareddau hamdden awyr agored wneud cyfraniad sylweddol i lesiant corfforol a meddyliol oedolion a phlant, mae tynnu sylw at fynediad i gefn gwlad, dŵr, a mannau gwyrddion yn agos i le mae pobl yn byw yn gynyddol bwysig wrth gynnig buddion iechyd, economaidd a chymdeithasol. Tanlinellodd yr asesiad fod yna niferoedd sylweddol o asedau amgylcheddol ym Mro Morgannwg gan gynnwys y canlynol:

- 27 Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig, Ardal Ddiogelu Arbennig Aber Afon Hafren, RAMSAR a safle Ardal Gadwraeth Arbennig, Ardal Gadwraeth Arbennig Bae Dwnrhefn a'r Warchodfa Natur Genedlaethol ym Merthyr Mawr gerllaw.
- 740 o adeiladau wedi eu cofrestru, dros 100 o Henebion Cofrestredig, 39 o ardaloedd Cadwraeth, 18 ardal wedi eu cynnwys yng Nghofrestr Tirweddau Parciau a Gerddi Hanesyddol a 2 ardal ar y Gofrestr Tirweddau o Ddiddordeb Hanesyddol yng Nghymru.
- Un deg naw o barciau, nifer â statws baner werdd sydd yn nod rhagoriaeth, gan arddangos mwynderau da ac ymwneud cymunedol yn y parciau.
- Dau Barc gwledig, Parc Porthceri ar gyrion y barri a Llynnoedd Cosmeston ger Penarth. Mae'r parciau yn cynnig dros 200 hectar o goetiroedd, dolydd a thraethau.
- 10 safle rhandir o eiddo'r Cyngor (8 yn y Barri a 2 yng Ngorllewin y Fro).
- Mae Arfordir Treftadaeth Morgannwg yn ymestyn am 14 milltir, o Aberddawan i Borthcawl ac yn cynnig cyfleoedd i gerddwyr a beicwyr.

- Dwy ganolfan ailgylchu, un yn y Barri ac un yn Llandŵ.
- Mae dau o draethau'r Fro â statws baner las a nifer wedi derbyn gobrau glan môr.

Mae gan y Fro ystod o atyniadau i dwristiaid sy'n defnyddio'r amgylchedd naturiol i wella llesiant economaidd yr ardal. Mae hyn yn cynnwys Arfordir Treftadaeth Morgannwg, Llwybr Arfordir Cymru, cyrchfannau glan môr cyfarwydd; cefn gwlad a pharciau gwledig deniadol, nodweddion hanesyddol unigryw; nifer o weithgareddau awyr agored; a rhwydwaith o lwybrau cerdded wedi hen sefydlu. Rhaid i ni gydweithio gyda'n cymunedau i sicrhau y gallwn barhau i ddefnyddio'n hasedau mewn modd cynaliadwy i sicrhau y caiff ein llesiant cymdeithasol, economaidd ac amgylcheddol yn y dyfodol ei wella.

Er y cyfoeth o asedau amgylcheddol ym Mro Morgannwg, ceir heriau hefyd. Mae naw o Ardaloedd Cynnyrch Ehangach Haen Is (ACEHI) Bro Morgannwg o fewn y 10% o ACEHI mwyaf difreintiedig o fewn parth amgylcheddol Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru. Yr ardaloedd hyn yw'r un rhannau o'r Fro sy'n profi amddifadedd parthed ystod o barthau eraill o fewn y mynegai, gan arddangos y berthynas sy'n bodoli rhwng ein hamgylchedd naturiol ac agweddau eraill ar lesiant. Er bod ansawdd aer ym Mro Morgannwg yn cydymffurfio â'r rheoliadau i ddiogelu iechyd dynol a'i fod yn ateb gofynion yr amcanion ansawdd awyr perthnasol, bydd hyn yn parhau i gael ei fonitro gan fod i'r Fro un o'r lefelau uchaf yng Nghymru o lygredd aer a wnaed gan ddyn ac sydd yn uwch na chyfartaleddau Cymru, yr Alban a Gogledd Iwerddon. Mae sgoriau allyriadau awyr lawer yn uwch yn y de ac yn nwyrain y sir, gan gynnwys y Barri, lle mae dwysedd poblogaeth, lefelau traffig ac agosrwydd at ddiwydiant trwm yn uwch nag yn ardaloedd mwy gwledig y sir. Mae allyriadau awyr yn effeithio'n anghymesur ar gymunedau mwy difreintiedig y Fro a all yn ei dro waethygu'r lefelau o anghyfartaledd iechyd sydd eisoes yn bodoli drwy gynyddu lefelau afiechydon yr ysgyfaint a salwch eraill.

Fel BGC, rydym wedi cydnabod yr effaith fawr y gallwn ei chael fel sefydliadau sy'n gweithio yn y Fro, o safbwynt hyrwyddo pwysigrwydd yr amgylchedd ymhlith ein preswylwyr ond hefyd parthed ein harferion ein hunain ac mae'r camau yn ein cynllun yn bwriadu adlewyrchu hyn. Wrth gwblhau ein hymarferiad hunan-asesu, yn gyffredinol fe sgoriodd partneriaid eu hunain yn uchel parthed polisiau a gweithgareddau yn ymwneud ag amddiffyn, gwella a gwerthfawrogi ein hamgylchedd er y cydnabuwyd y gallem oll wneud mwy nag a wnawn ar hyn o bryd. Cydnabuwyd y byddai nifer o bartneriaid yn ymgymryd â gweithgareddau i hyrwyddo ymddygiad cynaliadwy er nad yw'r rhain ar hyn o bryd yn rhai cydlynol. Cafwyd sgoriau cyffredinol isel parthed monitro effaith ein polisiau a'n gweithgareddau. Tanlinellwyd hefyd y gallen ni fel sefydliadau cyhoeddus a thrydydd sector sicrhau fod ein harferion a'n hystadau yn gynaliadwy gael effaith anferth ar amgylchedd y Fro.

Ein Dyfodol

Gwyddom fod angen i ni weithredu nawr i amddiffyn ein hamgylchedd a'r buddion llesiant ddaw hyn i genedlaethau'r dyfodol. Tanlinellodd yr asesiad nifer o beryglon i amgylchedd y Fro yn ymwneud â newid hinsawdd ac ansawdd awyr gwael ac mae'r BGC felly wedi tanlinellu pwysigrwydd gydweithio i leddfu, rheoli neu ddatrys y peryglon hyn dros y tymor byr, canolig a'r tymor hir. Rhaid i ni ddeall yn well yr ysgogiadau dros y modd y bydd pobl yn ymddwyn a gallwn wneud hynny dim ond drwy gydweithio gyda'n preswylwyr i sicrhau ein bod yn amddiffyn ein hamgylchedd i genedlaethau'r dyfodol. Mae Adroddiad blynyddol Cyfarwyddwr Iechyd Cyhoeddus Caerdydd a Bro Morgannwg 2017 yn dangos y cysylltiadau y gall ein hamgylchedd ei chwarae ar bob agwedd ar ein llesiant gan dynnu sylw at y ffaith fod "lefelau gostyngol o weithgaredd corfforol...llygredd awyr cyffredin, allgáu cymdeithasol ac anghydraddoldebau iechyd sy'n gwaethygu, oll yn faterion iechyd cyhoeddus o bwys yn ein hardal [a bod] newid hinsawdd yn fygythiad difrifol sydd eisoes yn cael ei deimlo yn y DU a thros y byd." Drwy gydweithio i amddiffyn ein hamgylchedd gallwn geisio rheoli a lliniaru effeithiau newid hinsawdd yn y Fro a mynd i'r afael â'r materion o bwys hyn.

Mae Asesiad risg Newid Hinsawdd y DU yn tanlinellu nifer o beryglon allweddol yn y dyfodol i Gymru sydd ag oblygiadau i Fro Morgannwg. Mae'r rhain yn cynnwys, gostyngiad mewn llif afonydd ac argaeledd dŵr adeg yr haf, ond hefyd gynnydd mewn llifogydd, erydiad arfordirol, cynnydd o ran peryglon plâu ac afiechydon a newidiadau i ansawdd pridd a bioamrywiaeth. Gall cynnydd posib yn lefelau'r môr o ganlyniad i newid hinsawdd fygwth ein hamgylchedd arfordirol yn ogystal â threfi a phentrefi ar hyd y glannau. Er bod i Fro Morgannwg gyfartaledd canrannol ychydig yn is o eiddo sydd mewn perygl rhag llifogydd, wrth ystyried yr eiddo yma yn ôl lefel y risg, mae canran yr eiddo sydd mewn perygl rhag llifogydd sydd â risg uchel yn uwch yn y Fro na'r cyfartaledd yng Nghymru.

Rhaid rheoli canlyniadau newid hinsawdd a lliniaru'r peryglon er mwyn sicrhau bod ein hamgylchedd yn parhau i gynnig gwasanaethau, i gael ei fwynhau gan breswylwyr ac ymwelwyr ac wedi ei amddiffyn ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Mae ein hamgylchedd yn ased o'r radd flaenaf i'r Fro ac yn denu nifer fawr o ymwelwyr i'r Fro bob blwyddyn. Rhaid i ni weithio i sicrhau fod cyfleoedd i hyrwyddo'r Fro a gwella ein heconomi yn sgil twristiaeth yn cael eu gwireddu mewn modd cynaliadwy a'n bod yn parhau i archwilio cyfleoedd newydd wrth iddynt godi ac ymateb i alwadau newidiol y defnyddiwr.

Mae hyn yn cynnwys ystyried y modd y mae pobl yn teithio i'r Fro, ac o fewn y Fro tra'u bod yma ac mae hyn hefyd yn berthnasol i'r rhai hynny sy'n byw a gweithio yn y Fro. Gall patrymau newidiol yn y modd y byddwn yn teithio a'r modd y byddwn yn dylunio ein hamgylchedd ar gyfer teithio gael effaith sylweddol ar lesiant. Gwyddom fod oddeutu 10,000 o bobl ar hyn o bryd yn cymudo i'r Fro o ardaloedd eraill i weithio, ar ben niferoedd y bobl sydd yn byw a gweithio yn y Fro. Gwyddom hefyd fod nifer o breswylwyr yn cymudo i ardaloedd eraill a rhaid i ni weithio gyda Prifddinas-ranbarth Caerdydd er

mwyn sicrhau fod ein seilwaith trafniadaeth yn y dyfodol yn galluogi ein preswylwyr i deithio'n rhwydd o fewn y rhanbarth er mwyn gallu cyrchu cyfleoedd ac yn yr un modd i bobl allu cyrchu'r Fro yn rhwydd i gael cyfleoedd cyflogaeth a hamdden.

I ddiogelu ein hamgylchedd ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol rhaid i hyn gynnwys newid moddol yn y modd y byddwn yn teithio ar draws y rhanbarth a thu hwnt. Rhaid i ni gydweithio â'n preswylwyr a gyda'n partneriaid rhanbarthol a chenedlaethol i wella'r seilwaith trafniadaeth gyhoeddus a dewisiadau ac i wneud trafniadaeth gyhoeddus yn ddewis mwy hygyrch i bobl. Ar hyn o bryd defnydd ar gar preifat yw'r ffurf fwyaf poblogaidd ar drafnidiaeth i gymudwyr ym Mro Morgannwg, a rhaid i ni geisio newid hyn er mwyn lleihau allyriadau awyr a lleihau'r peryglon ynghlwm â newid hinsawdd, gostwng ein ôl-troed ecolegol a sicrhau fod Bro Morgannwg yn gyfrifol ar lefel byd eang. Yn gysylltiedig â hyn rhaid i ni hefyd wneud dewisiadau teithio llesol ar gael a hyrwyddo buddion beicio a cherdded i'n preswylwyr. Bydd amddiffyn, gwella a gwerthfawrogi ein hamgylchedd yn gwella llesiant ein preswylwyr ac ansawdd eu bywydau, yn rhoi hwb i'n heconomi a sicrhau ystod o fuddion iechyd yn sgil gwella ansawdd yr awyr a mynediad at fannau gwyrddion.

Amcan 4 Ein Gweledigaeth

Rhennir dealltwriaeth am ba mor werthfawr y mae ein hadnoddau naturiol a'n hamgylchedd lleol, a sut y maent yn cyfrannu at ein llesiant. Mae ein cyfrifoldeb bydeang i amddiffyn a chyfoethogi'r amgylchedd at genedlaethau'r dyfodol yn cael ei ddeall ar draws pob sector ac ar draws ein cymunedau. Mae'r Fro yn ardal lle mae'r sector cyhoeddus yn dangos arweiniad cryf ac yn rheoli ei stadau yn gynaliadwy. Mae dealltwriaeth am effaith amgylcheddol y modd mae gwasanaethau yn cael eu cyflwyno a'u cyrchu a'r angen i leihau hyn. Mae'r holl gymuned yn ymwneud ag amddiffyn a chyfoethogi ein hasedau naturiol ac yr ydym wedi datblygu gwell dealltwriaeth o'r hyn sy'n symbylu ymddygiad cynaliadwy. Mae cyfraddau uwch o deithio bywiog a chynaliadwy ac ailgylchu, gwell ansawdd aer a dŵr ac ôl troed ecolegol is ar draws y Fro. Mae ymyriadau ar gael i helpu i atal, rheoli a lliniaru effeithiau tymor-hir tywydd eithafol ar Fro oherwydd newid hinsawdd. Gall yr holl gymuned fynd at fannau gwyrdd, rhoi gwerth ar y mannau hyn a chyfrannu tuag at eu cynnal fel y gall pawb weld manteision gallu mynd at amgylchedd a thirwedd sydd mor amrywio, ac sy'n gyfoethog o fywyd gwyllt. Mae'r cyfleoedd a gynigir gan amgylchedd naturiol o ansawdd uchel fel ased mwyaf y Fro yn cael eu gwireddu, ac y mae hyn yn llesol i drigolion ac ymwelwyr; mae twristiaeth gynaliadwy yn cael ei hyrwyddo ac mae'n cyfrannu at lesiant diwylliannol ac economaidd gwell yn yr ardal.

Beth fyddwn ni'n dechrau ei wneud heddiw?

Cyflwyno ymrwymiad ar y cyd i droi ein stadau yn "wyrdd" trwy'r canlynol:

- Datblygu gwell dealltwriaeth o'n statws carbon net ac ymchwilio i gyfleoedd i leihau ein heffaith carbon (e.e. effeithlonrwydd ynni, ffynonellau o ynni adnewyddol ac allyriadau o'n gweithgareddau a'r nwyddau a'r gwasanaethau yr ydym yn eu prynu)
- Adolygu'r modd y byddwn yn rheoli ein gofod agored er mwyn cael y gorau o'u cyfraniad i wydnwch yr ecosystem ac i wella bioamrywiaeth (e.e. rheolaeth ar gyfer peillwyr a bywyd gwyllt arall)
- Lleihau'r perygl o lifogydd a llygredd dŵr
- Deall a lliniaru ein heffeithiau ar ansawdd aer

Hyrwyddo teithio bywiog trwy ddatblygu negeseuon sy'n cael eu rhannu gyda staff a chwsmeriaid a darparu cyfleusterau i roi dewisiadau teithio bywiog. Gwneir y gwaith hwn ar y cyd â Dinas-Ranbarth y Brifddinas.

Beth fydd yn cymryd tipyn mwy o amser i ni ei gyflawni?

Gweithio gyda Dinas-Ranbarth y Brifddinas i hyrwyddo a hwyluso teithio mwy cynaliadwy yn y Fro ac ar draws y rhanbarth a, lle bo angen, lobio a dylanwadu ar ddarparwyr cludiant am well dewisiadau cludiant cyhoeddus.

Adolygu asedau tir cyhoeddus a gwneud y mwyaf o'u potensial am ddefnydd y gymuned a'u gwerth fel adnodd amgylcheddol.

Hyrwyddo cerdded a beicio i staff, preswylwyr ac ymwelwyr trwy negeseuon a rennir a thrwy gynnig cyfleusterau sy'n hwyluso dewisiadau teithio llesol. Eir i'r afael â'r gwaith yma ar y cyd â'r Brifddinas-ranbarth.

Datblygu gwell dealltwriaeth ar draws ein sefydliadau ar faterion amgylcheddol, ac effaith y modd y gweithiwn ac y darparwn wasanaethau a chysylltiadau rhwng amgylchedd wael a chymunedau difreintiedig.

Gweithio gyda busnesau lleol a diwydiant i wneud y gorau o fuddion economaidd ein hamgylchedd e.e. trwy dwristiaeth ac amaeth tra'n cymryd camau i leihau effeithiau negyddol a chyrru cyfleoedd i wella amgylchedd y Fro.

Archwilio sut y gall polisïau caffael gefnogi'r economi leol ac amddiffyn yr amgylchedd lleol.

Gweithio drwy gyfrwng Partneriaeth Bwyd y Fro i ennill statws Dinasoedd bwyd Cynaliadwy, gan sicrhau bod dealltwriaeth a rennir gennym o'r cyfraniad y gall bwyd ei wneud i bob agwedd ar lesiant a bod i'r Fro amgylchedd bwyd cynaliadwy sy'n cefnogi'n heconomi, ein hamaeth a thwristiaeth.

Wedi ei amlinellu isod y mae'r camau gweithredu y byddwn yn eu cyflawni wrth gyrraedd dyr amcan hwn ac mae'n dangos y camau cyntaf y byddwn yn eu cymryd rhwng 2018 i 2023 i wireddu ein gweledigaeth tymor hir ar gyfer dyfodol Bro Morgannwg.

What Sut beth fydd llwyddiant yn 2023?

Gwell dealltwriaeth ar draws ein mudiadau a thrigolion y Fro o effaith ein gweithredoedd ar yr amgylchedd a faint o ased yw ein hamgylchedd lleol.

Partneriaid yn rhannu arbenigedd a gwybodaeth i gefnogi ein gilydd i leihau eu heffaith negyddol ar yr amgylchedd a chyflwyno gwelliannau lle bo modd.

Bydd pob aelod o'r BGC wedi adolygu a/neu fabwysiadu polisïau sydd yn dangos ymrwymiad i leihau effeithiau negyddol ar yr amgylchedd a hybu ymddygiad cadarnhaol.

Bydd gan ymwelwyr, gweithwyr a thrigolion y Fro fwy o ddewisiadau o ran teithio bywiog a chynaliadwy.

Bydd BGC y Fro yn rhoi arweiniad cryf o ran pwysigrwydd yr amgylchedd i bob agwedd o lesiant.

Ein Cyfraniad

Dengys y canlynol rai yn unig o'r ffyrdd y byddwn yn cyfrannu at yr amcanion llesiant cenedlaethol, a sut y byddwn yn rhoi'r pum modd o weithio ar waith a thrwy gyflawni'r amcan hwn y byddwn hefyd yn cyfrannu at wireddu ein hamcanion llesiant eraill.

Trwy amddiffyn, cyfoethogi a rhoi gwerth ar ein hamgylchedd byddwn hefyd yn cyfrannu tuag at gyrraedd ein hamcanion eraill

Trwy weithio yn gynaliadwy i gyflawni'r amcan hwn ...

Sicrhau nad yw unrhyw weithgareddau a wnawn yn cael effaith negyddol **hir-dymor** ar ein hamgylchedd.

Deall sut y gallwn leihau ein heffaith ar yr amgylchedd i **atal** materion rhag gwaethygu e.e. Trwy bolisiau caffael

Integreiddio ystyriaethau amgylcheddol yn bolisiau ac arferion gwahanol e.e. caffael a mabwysiadu agwedd fwy strategol at leihau ein heffaith ar yr amgylchedd.

Cydweithio i rannu arbenigedd a deallusrwydd i ddeall yn well sut yr awn i'r afael a materion amgylcheddol ac effaith y modd y byddwn yn gweithio a darparu ein gwasanaethau

Cynnwys ein cymunedau i gynyddu dealltwriaeth am y moddau y gallwn oll amddiffyn amgylchedd dy Fro.

... fe wnawn y mwyaf o'n cyfraniad i'r nodau llesiant cenedlaethol ...

Cymru Wydn

Adolygu'r modd yr ydym yn rheoli ein mannau agored i wneud y mwyaf o'n cyfraniad i wytnwch yr ecosystem a gwella bioamrywiaeth

Cymru Ffyniannus

Edrych i mewn i gyfleoedd ar draws y sector cyhoeddus i leihau ein heffaith carbon a gweithio gyda'r sector preifat i wneud y mwyaf o fanteision economaidd ein hamgylchedd lleol mewn modd sy'n defnyddio adnoddau yn effeithiol.

Cymru Fwy Cyfartal

Gwneud y Fro yn ardal lle gall yr holl drigolion gyrchu mannau gwyrdd a'r manteision llesiant sy'n deillio o hynny waeth lle maent yn byw.

Cymru Iachach

Cydnabod y cyfleoedd mae ein hamgylchedd naturiol yn ddarparu i wella lles corfforol a meddyliol a gwneud y mwyaf o botensial ein hasedau tir at ddefnydd y gymuned.

Cymru o Ddiwylliant Bywiog a Lle mae'r Iaith Gymraeg yn Ffynnu

Defnyddio'r amgylchedd i roi cyfleoedd hygyrch a fforddiadwy i gymryd rhan mewn amrywiaeth o weithgareddau diwylliannol a hamdden, gan wneud y mwyaf o botensial asedau tir cyhoeddus at ddefnydd y gymuned

Cymru o Gymunedau Cydlynus

Hybu teithio mwy cynaliadwy a bywiog i gysylltu cymunedau ar draws y Fro a lleihau unrhyw effaith negyddol ar yr amgylchedd.

Cymru sy'n Gyfrifol yn Fydeang

Lleihau ôl troed ecolegol y Fro a'r effaith gaiff hyn ar amgylchedd y byd